

ITALIJANSKO POPOTOVANJE

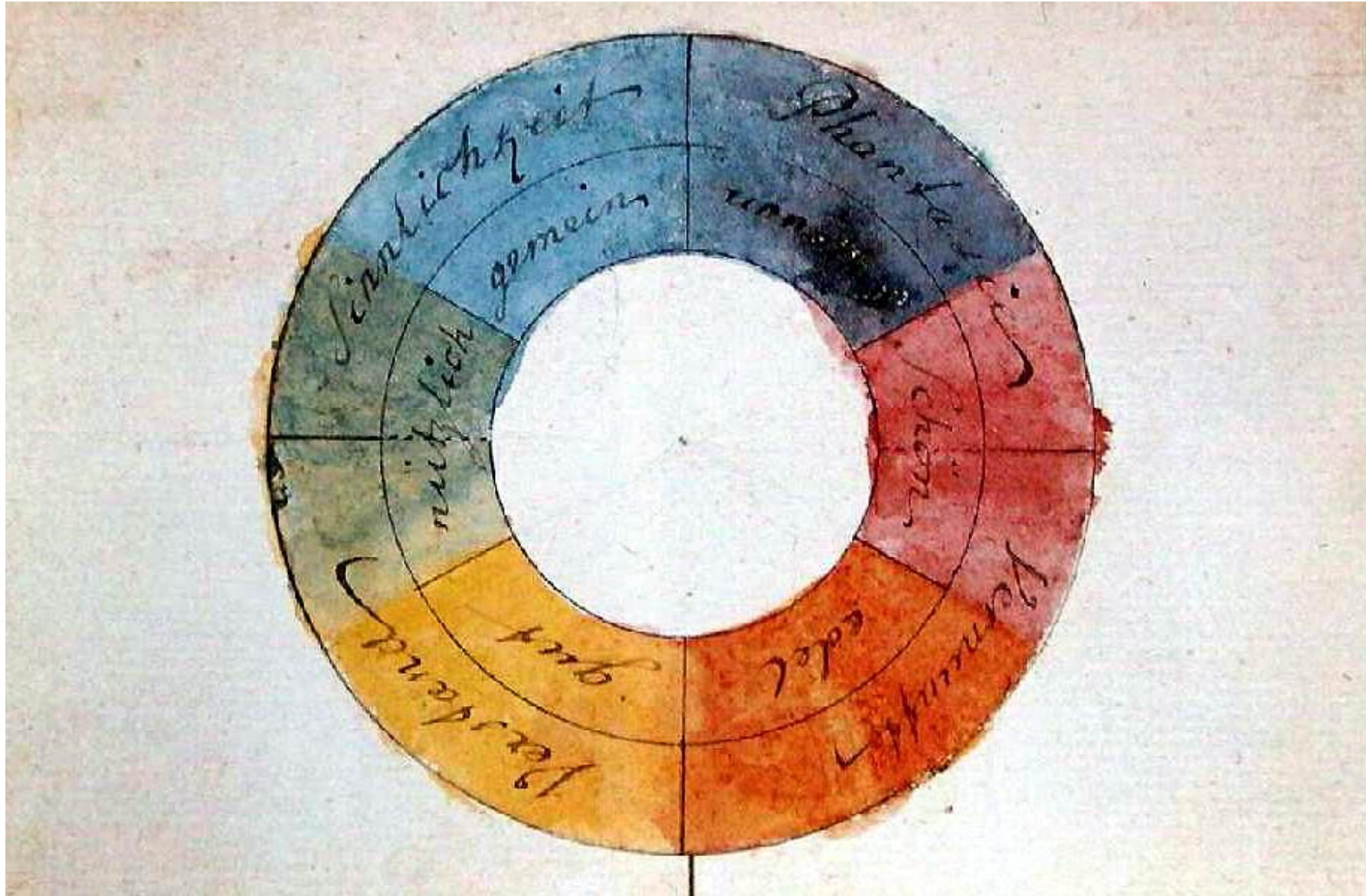
JOHANN WOLFGANG
GOETHE

GOETHE V RIMSKI ŠAMPANJI; Johann Heinrich Wilhelm Tischbein (1787), olje na platno.
Galerija Städel, Frankfurt

ČASOVNICA

- 1749 Rojstvo
- 1772 prvi osnutki Fausta, osnutek Trpljenja mladega Wertherja
- 1774 Trpljenje mladega Wertherja
- **1786 – 1788 popotovanje po Italiji**
- 1790 Faust 1. del
- 1810 Teorija barv
- **1816 Italijansko popotovanje**
- 1832 Smrt
- 1833 Faust 2. del

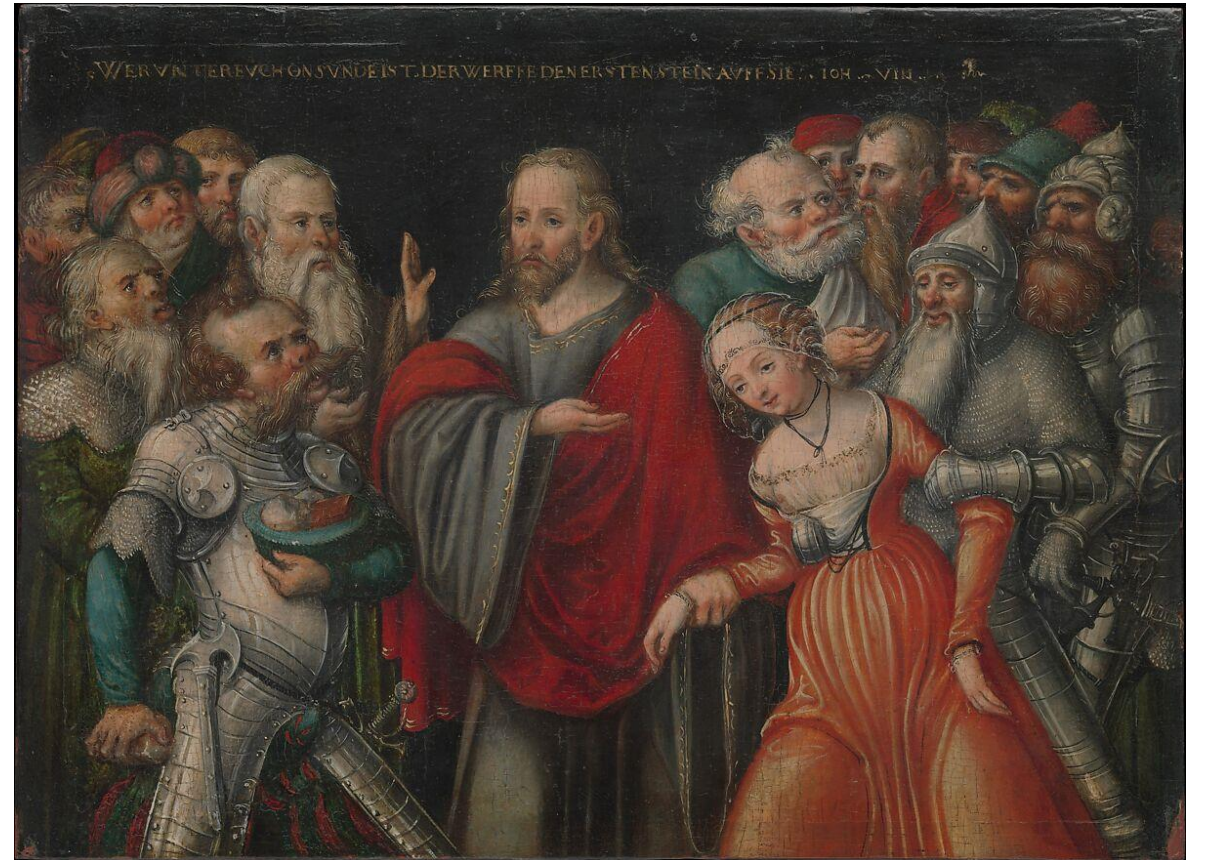

SHEMA BARVNEGA KROGA; Johann Wolfgang Goethe (1809) , vodena barva na papir.
Goethejev muzej Frankfurt

TIZIAN, POSILSTVO EVROPE
(1562)

CRANACH ML., KRISTUS IN
GREŠNICA (1545 – 50)

DISKURZ VIZUALNIH UMETNOSTI

Slikarstvo

Kiparstvo

Arhitektura

Urbanizem

Najprej torej Rafaellova Cecilija! Kar sem vnaprej vedel, sem zdaj videl na svoje oči: delal je pač vedno, kar so drugi želeli delati, in zdaj nočem o podobi reči nič drugega, kakor da je njegova. (36)

28. novembra sva se vrnila v Sikstinsko kapelo, si dala odpreti galerijo od koder vidimo strop bliže; ker je zelo tesna, se morate tu z nekoliko težave in ob dozdevni nevarnosti prerivati ob železnih palicah, zato ostajajo vrtoglavi spodaj; toda za vse vas poplača pogled na največjo mojstrovino. V tistem trenutku me je Michelangelo tako prevzel, da mi po njem celo narava ne prija več, ker je ne morem gledati s tako velikimi očmi, kakor on. Ko bi le bilo kako sredstvo, s katerim bi si lahko take podobe zares učvrstil v duši! A vsaj kar si prisvojim njegovih bakrorezov in risb, jih ponesem s seboj. (62)

Amfiteater je torej prvi pomembni pomnik iz starih časov, ki ga vidim in je tako dobro ohranjen! Ko sem stopil vanj, a še več, ko sem hodil zgoraj po robu naokrog, se mi je zdel nenavaden, kakor da vidim nekaj velikega in vendar pravzaprav nič. Noče biti gledan prazen, temveč poln ljudi, kakor ga uprizarjajo zadnje čase na čast Jožefu drugemu in Piju šestemu. Cesar, ki je vendar vaje imeti pred očmi ljudske množice, je menda nad njim ostrmel. Toda samo v najzgodnejšem času je deloval z vso svojo mogočnostjo, ker je bilo tedaj ljudstvo še bolj ljudstvo, kakor je zdaj. Kajti takle amfiteater je pravzaprav napravljen nalašč tako, da je ljudstvo v njem samo sebi povšeči, da se lahko v njem samo iz sebe norčuje. (15)

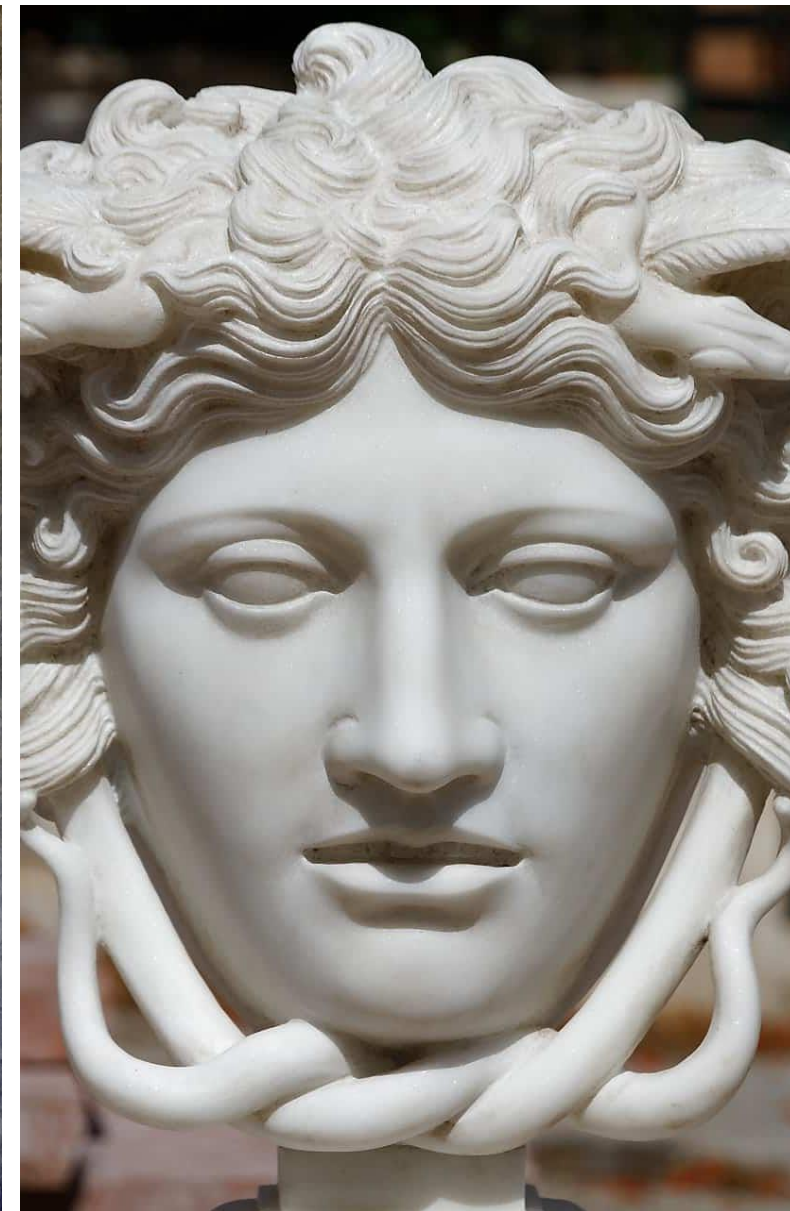

Danes sem obiskal imenitno zgradbo, imenovano Rotonda, ki leži na prijaznem griču pol ure iz mesta. To je četverokotna stavba, ki oklepa v sebi okroglo, od zgoraj razsvetljeno dvorano. Z vseh štirih strani pridemo po stopnicah v preddverja s po štirimi korintskimi stebri. Morda se ni stavbarska umetnost v hotenju po razkošju še nikoli pognala više. Stopnišča in preddverja zaobsegajo veliko več prostora kakor hiša sama; kajti vsaka posamična stran je kakor pogled na svetišče. Notranjščina je sicer za bivanje primerna, ne pa tudi udobna. Dvorana je v najlepšem skladju, prav tako sobe; vendar bi komaj zadoščale potrebam odlične družine, ki bi tu preživljala poletje. (20-21)

Marmor je nenavadna stvar, zato nas prapodoba belvederskega Apolona tako brezemjno zradosti, kajti pridih živosti, mladeniške sproščenosti, večno mladega bitja se tudi v najboljšem mavčnem odlitku takoj izniči.

Tam nasproti v palači Rondandini je shranjena Meduzina maska, v kateri je v vzvišenem, lepo oblikovanem obrazu v nadnaravni velikosti nedopovedljivo posrečeno izraženo boječe srepenje smrti. Imam že dober odlitek, toda čar marmorja se ni ohranil. (64)

Vodnjak, ki ga občuduje vse otoško ljudstvo, bi tu le stežka stal, če bi na Siciliji ne bilo lepega, pisanega marmorja in če bi prav takrat ne bil v milosti kipar, večč oblikovanja živalskih likov. Ta vodnjak težko opišem. Na dokaj navadnem trgu stoji okrogla arhitektonska, manj kot nadstropje visoka stvaritev, podzidek, zid in napušč so iz barvastega marmorja; v zidu je v vrsti vdelanih več vdolbin, iz katerih gledajo iz belega marmorja izklesane različne živalske glave na iztegnjenih vratovih: menjajo se konj, lev, kamela in slon in človek se za krogom te mežnarije komaj nadeja vodnjaku, h kateremu vodijo s štirih strani skozi odprtine marmornate stopnice, po katerih morate, da zajamete iz vreleca. (113)

Odkar sem pri Vitruvu in Palladiu bral, kako je treba graditi mesta, postavljati svetišča in javne zgradbe, močno spoštujem take stvari. Tudi pri tem so billi stari tako veliki v naravnosti. Svetišče stoji na lepem kraju sredipobočja, kjer se stikata dva hriba, na trgu, ki se še danes imenuje »trg«. Sam trg se nekoliko dviga in nanj se stekajo štiri ceste, dve od spodaj navzgor in dve od zgoraj navzdol, ki sestavljajo utesnjen andrejev križ. Najbrž v starih časih tam še ni bilo hiš, ki zdaj, zgrajene nasproti svetišča, zapirajo razgled. Če jih odmislimo, bi videli okoli poldneva najbogatejšo deželo in hkrati bi bilo tudi minervino svetišče vidno z vseh strani. Speljava cest je očitno stara; kajti prilikujejo se oblikovitosti in vesini hriba. Svetišče ne stoji sredi trga, vendar je tako naravnano, da ga popotnik, ki prihaja iz rima, najhitreje in prav lepo vidi. Narisati ne kaže samo stavbe, temveč tudi njeno posrečeno lego. (46)

NARAVOZNANSTVENI DISKURZ

Geografija

Geologija

Botanika

*Italija brez Sicilije ne pusti v duši nobene podobe;
šele tu je ključ do vsega.*

*Podnebja kar ne morete prehvaliti; zdaj je tu
deževna doba, vendar ne dežuje venomer; danes
grmi in se bliska in vse zagnano zeleni. Lan že delno
zadobiva vozličče, drugi del cveti. Zdi se, kakor da v
nižavah vidimo majhne ribnike, tako lepo modro
zelena so polja lanu tam doli. Nešteto očarljivih
stvari je! /.../ (124)*

Skrilavec je tako globoko pretkan s piritom, da se je na zraku in vlagi čisto spremenil. Nabreka, plasti se izgublajo, nastaja nekakšna školjkasto nagubana, drobljiva glina, ki se na ploskvah sveti kakor premog. (40)

Ves ta jasni, lepi dan sem preživel na prostem. Komaj se približam goram, že me spet pritegnejo kamnine. Sam sebi se zdim kakor Antej, ki se je vsakič znova okrepil, brž ko se je dotaknil svoje matere Zemlje.

Pojzdil sem v Paderno, kjer so odkrili tako imenovani bolonjski težec, iz katerega delajo majhne pogačice, ki kalcinirane v temi svetijo, če jih poprej nastavijo svetlobi, ki jim tu pravijo fosfori.

Že spotoma, potem ko sem zapustil peščeno, glinasto gorovje, sem naletel na cele pečine Marijinega stekla kar na belem dnevu. Človek poprej pomisli, da vidi naplavljen ilovnat grič, ki ga je sprala deževnica, toda ko ga pogleda pobliže, odkrije marsikaj o njegovi naravi: čvrsta kamnina, iz katere je sestavljen ta del gorovja, je zelo tenkolisten skril, ki se menjava s sadro. (39-40)

Velika trata, ki jo oklepajo zimzeleni hrasti in visoke pinje, je bila posejana z marjeticami, ki so vse obračale glavice k soncu; in zdaj se je oglasila v meni botanična žilica, ki sem jo poslušal še naslednji dan na sprehodu na Monte Mario, k vili Melini in vili Madami. Kar zanimivo je opazovati, kako se obnaša rastlinje, katerega rast se živo nadaljuje in je ne pretrga hud mraz; tu ni nobenih popkov in šele tu doumemo, kaj je popek. Jagoda (arbutus unedo) zdaj spet cveti, potem ko so dozoreli njeni poslednji plodovi, in tako je tudi pomarančevcevec v cvetju, z napol in s čisto zreli sadeži (vendar jih, če rastejo med hišami, prekrivajo). O cipresi, najbolj veličastnem drevesu, če je prav staro in lepo raščeno, lahko veliko razmišljamo. Čimprej obiščem botanični vrt in upam, da bom tam marsikaj zvedel. (63)

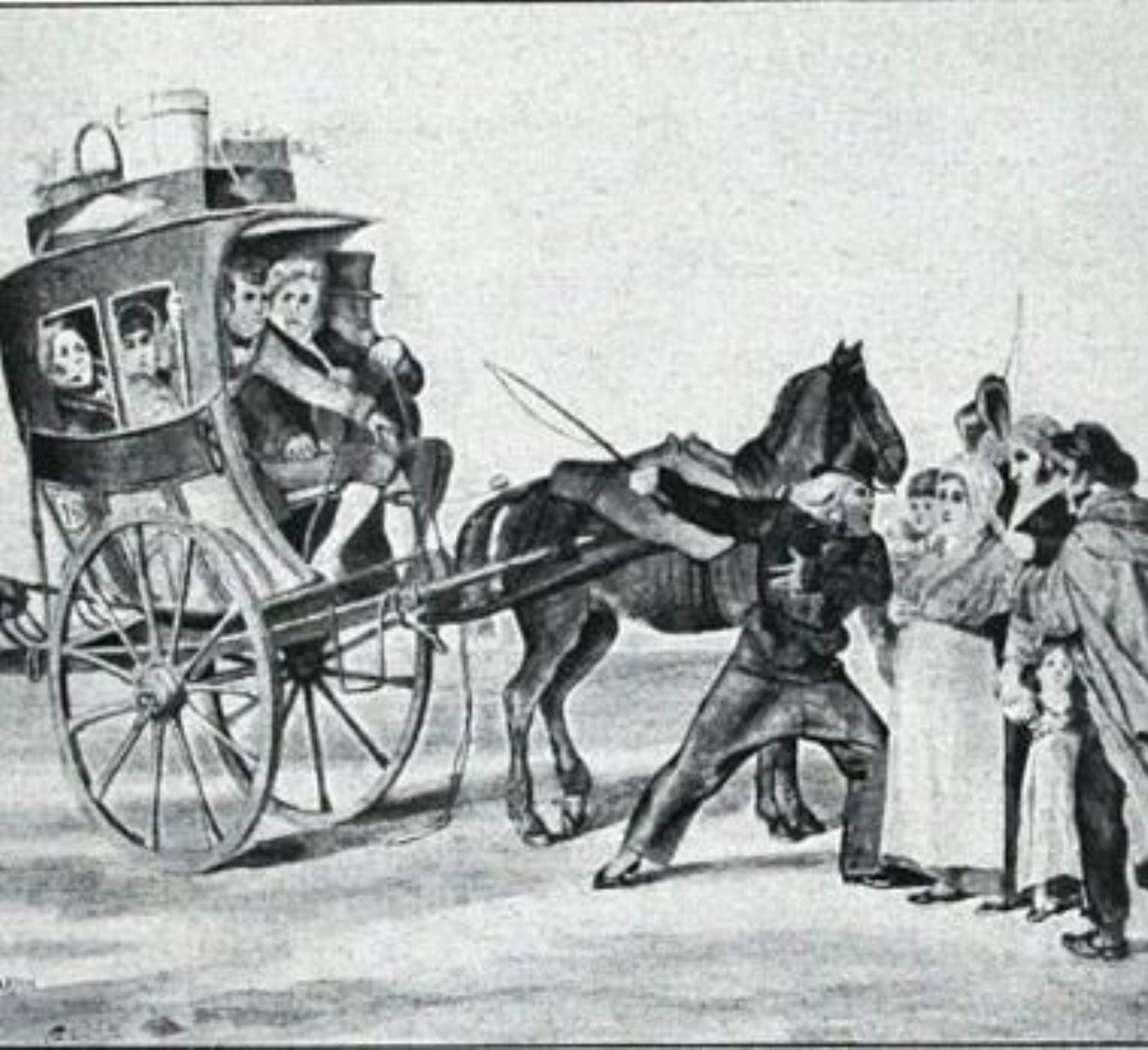
DISKURZ
RELIGIJE

GOSPODARSKI
DISKURZ

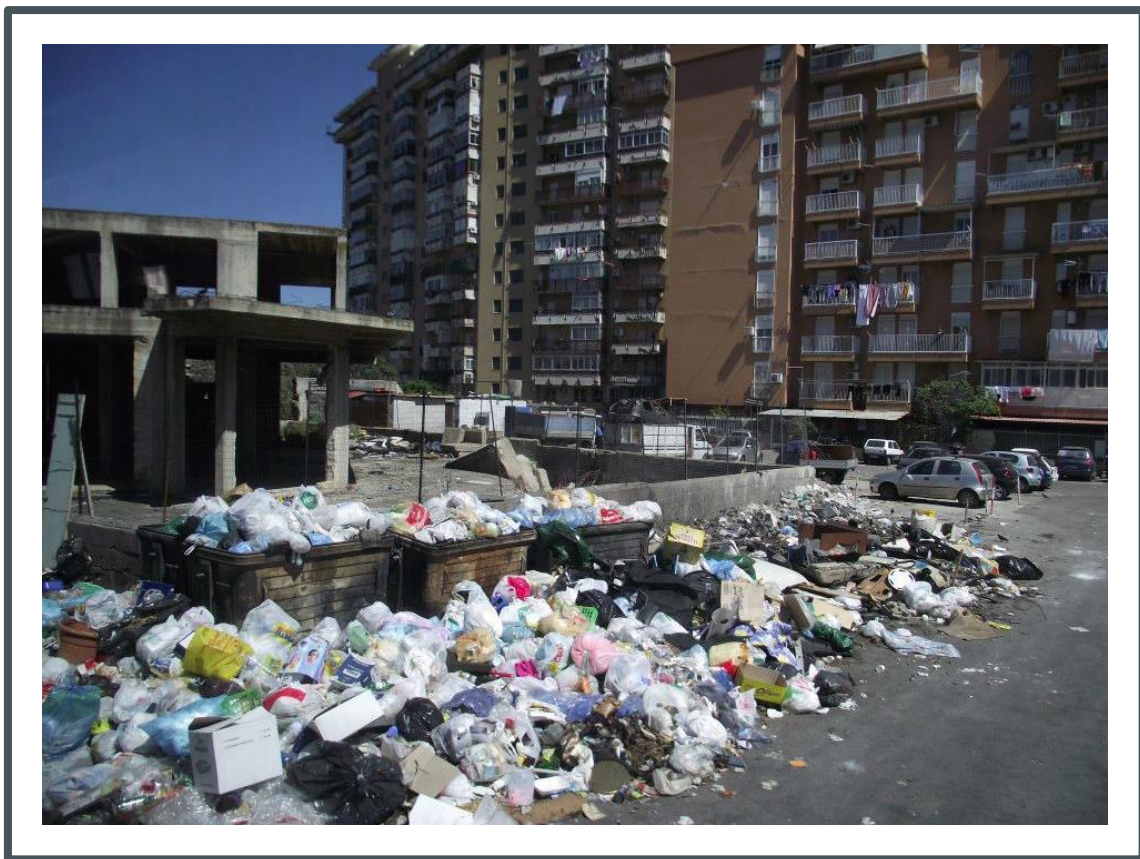
KULTURNI
DISKURZ

Polotila se me je čudna želja, da bi vrhovni poglavar cerkve odprl zlata usta in ves zamaknjen spregovoril o neizrekljivi blaženosti vernih duš in tudi nas spravil v zamaknjenost. A ker sem ga samo videl, kako je pred oltarjem stopical sem in tja, se obračal zdaj na to, zdaj na drugo stran, se spakoval kakor kak navaden far in nekaj mrmral, se je v meni zganil protestantski izvirni greh in mi znana in vajena mašna daritev tu nikakor ni hotela ugajati. Saj vendar tudi Kristus zanesljivo ni učil in deloval molče, ko je kot deček in pozneje v življenju z učenci ustno razlagal Sveto pismo; zakaj govoril je rad, duhovito in dobro, kakor vemo po evangelijih. (54)

Tale Italija, ki jo je narava tako zelo obdarila, je v vsem mehničnem in tehničnem, na čemer vendar temelji udobnejše in lepše življenje, glede na druge dežele neznansko zaostala. Kolca vetturinov, ki se imenujejo sedia, torej stol, so zanesljivo nastala iz starih nosilnic, v katerih so mule nosile ženske pa starejše in odlične ljudi. Namesto zadnje mule, ki so jo vpregali ob vilice, so podnje namestili kolesi, sicer pa niso pomislili na nobeno drugo izboljšavo. Še vedno se gugate sem in tja kakor pred stoletji in takšni so tudi v svojih bivališčih in vsem. (46)

Stal sem pred prodajalno, da bi si ogledal blago, kar se je vzdolž ceste prisukljal rahel piš, zvrtničil neznansko veliko prahu in ga raznesel po vseh stojnicah in oknih. »Pri vseh svetnikih povejte,« sem vzkliknil, »kje se jemlje ta nesnaga v vašem mestu in mar ne morete nič napraviti zoper njo? Tale cesta tekmuje po dolžini in lepoti s korzom v Rimu. Na vsaki strani pločniki, ki jih vsak lastnik prodajalne ali delavnice vsevdilj dočista pometa, pri tem pa odriva smeti na sredo ceste, ki je tako vse bolj nesnažna, potlej pa vam vsaka sapa nesnago, ki jo podelite na cesti, vrne nazaj. V Neaplju odnašajo službeni osli vsak dan smeti na vrtove in polja, mar ne bi mogli tudi pri vas urediti in vpeljati kaj podobnega?«

»Pri nas je pač tako, kakor je,« je odvrnil mož, »kar vržemo iz hiše, zgnije kar pred vrati drugo vrh drugega. Tu vidite plasti slame in trsja, kuhinjskih odpadkov in vsakršne nesnage, kar se vse posuši in se nam povrne v prahu. Tega se otepamo ves dan. Toda glejte, tudi naše lepe, marljive, srčkane metle se naposled obrabijo in povečujejo nesnago pred našimi hišami.« (115)

DISKURZ POPOTOVANJA

Zgodilo se je, kar sem si vedno pravil: da bom marsikateri naravni pojav in marsikatero nejasno mnenje razumel in razpletel šele v tej deželi. Povzemam z vseh strani in veliko tega ponesem domov, zanesljivo tudi veliko domovinske ljubezni in veselja do življenja z malo prijatelji. (47)

Ko je prva gondola priplula k ladji /.../, sem se spomnil igr cke iz zgodnjega otroštva, na katero nisem pomislil  e dvajset let. Oče je hranil lep model gondole, ki ga je prinesel s poti; imel ga je za zelo vrednega in bilo je na mo  pohvalno,  e sem se smel kdaj z njim igrati. Sprednji kljuni iz sijoče pločevine,  rna gondolska ohišja, vse me je pozdravilo kakor staro poznanstvo, učil sem prijazni vtis iz mladosti, po katerem sem dolgo hrepenel.

(23)

Zdaj pač čutim, kako drzno je hoditi po tej deželi nepripravljen in brez spremstva. Različni denarji, vetturini, cene, slaba gostišča me vsak dan pehajo v stisko in tako mora biti človek, ki gre na to pot kakor jaz prvič sam in se nadeja in išče nenehnega užitka, zadosti nesrečen. Ničesar drugega nisem hotel kakor videti deželo, bodi za kakršnokoli ceno, in četudi me na Iksionovem kolesu odvedejo v Rim, se ne bom pritoževal. (47)

1. ZEMLJEVID POTI

2. PRIJATELJI NA POTI

- Tischbein
- Friedrich Bury
- Johann Heinrich Meyer
- Johann Heinrich Lips
- Johann Georg Schütz

VIR:

Goethe, Johann Wolfgang. *Italijansko popotovanje*. Ljubljana: Cankarjeva založba, 2000.